

VAL NAZIVO

ROZEIRO PONDALIANO

EU NACIN NA PEQUENA PONTECESO

Eu nacín en agreste soedade,
eu nacín cabo dun agreste outeiro,
p'ronde o Anllóns, con nobre maxestade,
camiña ó seu destino derradeiro.

Eu non nacín en vila nin ciudade,
mas lonxe do seu ruído lisonxeiro:

*eu nacín cabo de pinal espeso,
eu nacín na pequena Ponteceso.*

Uns naceno na máxica Granada,
outros naceno en Málaga famosa,
os outros en Sevilla nomeada,

os outros en Valencia deleitosa;
uns na garrida Cadis, ben soada,
en Barcelona os outros, populosa:

*eu nacín cabo de pinal espeso,
eu nacín na pequena Ponteceso.*

Amabre Ponteceso, anque pequena,
agreste certamente; mas garrida,
cando deixar a mundanal faena
teu bardo e for pasado desta vida,
non te esquezas de quen, con faz serena,
dixo a toda ciudade fementida:

*«Eu nacín cabo de pinal espeso,
eu nacín na pequena Ponteceso.»*

RECORDA O SEU FOGAR, O SEU RUEIRO

Cada espírito é un paxaro prisoeiro
que canta a súa prisión..., e, saúdo,
recorda o seu fogar, o seu rueiro
e o seu bosque nativo e silencioso.
Cada home é un triste viaxeiro
da dura e longa ruta pesaroso,
un átomo que inquieto forcexa
por quebrantar súa bárbara cadea.

Muito xeme e soporta..., e cal paciente
e xibaro camello, que marchando
vai do Sahara ó areal ardente
a súa grave carga soportando,
el vai, e en ruta sofre sede ardente
non sei que vagas cousas recordando:
el vai... soñando cunha fonte pura
que calme súa sede áspera e dura.

SUBÍN POLA CORREDUIRA

Volvendo de lonxas terras
con suidás no corazón,
vin dispois de longos anos
onde a miña crianza foi:
pasei pola Ponteceso,
cheo de ansia e de temor,
por ver se me conoecía
a terra que me criou,
que o corazón vai temendo
n'atopar o que deixou.

Subín pola correduira,
que afonda-lo tempo soi;
abrín da Bouza a cancela,
que chiou cun triste son;
fun p'lo camiño do Couto,
que vai por riba do arró;
seguín por aquel camiño,
que o carro e o tempo escavou,
e ao pé daquela crus,
que ergueran nosos avós,
contemprei meu val nativo
con triganza e con tembror,
e afogada polas bágoas
escramei con triste voz [...]

FUN POLO CAMIÑO DO COUZO

Os camiños, os matos montesíos,
os garridos ensoños, os lindeiros;
os cantos saúdosos, os resíos,
os cómaros, os pinos, os regueiros;
as promesas, os trunfos, os desvíos,
as doces esperanzas, os sendeiros:
todo me dá suidades e triganzas,
todo me trae punxentes memoranzas.

Da xa pasada xuventú, queridos
amigos, e tamén da miña infancia,
para de min vós serdes esquecidos
nada pode o pesar, nada a distancia;
non pode o ferro, non os tempos idos,
meus records borrar, miña constancia:
pois neste mundo todo amor fallece,
non esquezades quen vos non esquece.

ABRIR DA BOUZA A CANCELA

Carballos de Carballido,
cando era rapaz deixei vos;
vin despois de moitos anos:
xa vamos vellos.

Pasáranse as alegrías
que trouxera o tempo ledo;
a mocedá fui pasada:
xa vamos vellos.

Eu teño os cabelos brancos,
vós ténde-los gallos secos;
os nosos días pasan:
xa vamos vellos.

CONZEMPREI
MEU VAL NAZIVO

Castro verde

Castro verde, que rodeado
dun pequeno pinarete,
que se brandea co vento
e que parece que xeme
estrofas acompañadas
de Celt e de súa xente;
castro garrido e ben feito,
de recordanzas enxebres,
que entre Zrezo e Carballido
ledo e verdexante te ergues,
¡oh canto me praxe, canto,
oh canto me praxe verte
e admirarte desde lonxe,
castro verde, castro verde!

O corno dos rudos celtas
agora non estremece
teus grandes eidos, agora
o rumor da boa xente
e dos seus cascós e escudos
teu silencio non empece,
e solo se oi o rumor
do teu bello pinarete,
que se brandea co vento
e melancólico xeme.

COMO BRANQUEA O POMBAL

-¡Como branca de lonxe,
como branca o pombal,
ó pé dos garridos pinos
que doce abrigo lle dan!
¡Que garrido...! Miña nai,
¿de quen é aquel pombal?

-Miña filla, aquel pombal
é o pombal de Pondal.

-¡Aí que pombal tan branquiño!

¡Aí que branquiño pombal!
¡Quen puidera ser pombiña
do boo pombal de Pondal!

O COUZO E O SEU CAMPANARIO

Certo, este é Lestemoño,
cos seus prados arredor;
aquele é de San Vicente
da Graña o ruciro bo;
aqueoutro é Carballido,
a Cepeira máis acá;
e Zrezo, e a Brixería,
e o Briallo no seu altor;
e o Couto e o seu campanario,
garrido e branqueador;
e Currás e a Matigueira,
preto do mar, máis aló.

*Amor da terra
verde terra no
e a
Dusimide de
nos seus
ellos, mal const*

ESE POBO RENACE,
RESURXE, NON MORRE

Aquel pobo que, imbécil e brando,
non honra os maiores,
ese pobo, en verdade, perece
e corre a vil morte.

Mais aquel que en magníficos marbres
profunda os seus nomes,
ese pobo, ese pobo renace,
resurxe, non morre.

As proezas dos padres ilustres
emulen os fillos,
e se foren a oprobio obrigados
de inxusto enemigo,
nese marbre sublime acenando
seus grandes, seus inclitos:
«Lede, -digan-, se ler tales nomes
vós fórades dignos».

¡Non do galo belixerero as hostes,
os raudos cabalos;
non do gran Mississippi insidioso
o torpe aligátor;
non o ferro homicida, non fogo,
non duro traballo
poderán quebrantar os robustos
gallegos ousados!

A AGRA DE MARES

Lugares, caros lugares,
¿non me conocedes vós?
¿Tan mudado m atopades
daquel tempo que pasou?
Certo, vós sóde-los mesmos,
mas eu o mesmo non son.

Aquel é o Agro do Dego,
aqueoutro é Murazós;
máis adiante Mularedo,
Canaveas máis aló;
aqueoutras son as Sentras,
dos trigos ledos e bos;
a agra de Mares, as Somas,
e a da Bouza máis acó.

Lugares, ¿que fúí, lugares,
daquel tempo que pasou?
Prados, fontes e camiños,
¿non me conocedes vós?
Certo, vós sóde-los mesmos,
mas, ¡ai!, o mesmo eu non son»

HABIZA UNHA PRINCESA MOURA ENCANTADA

Pozo da Señora.

Lugar do río da profunda Cause de Lagares onde se di habita unha princesa moura encantada.

Amor da terra
verde terra no
e a raza q'lor
Dusinde e de f
o' nos seus glos
llos, mas const

EN ESCADRÓN FORMADOS

Polo baixo cantando,
o boo bergantiñán,
co'aguillada ó lombo
e garboso ademán,
que á Ponteceso leva,
en noite de luar,
grave o carro de táboas,
anteposto quezais,
por cousas que n'espica
dun fondo e vago afán,
mil escuras suidades
ceibando os ecos vai
e da patria a punxente servidume
parece recordar.

Ó pé do castro verde
ben os mira ó pasar,
que en masa escura e informe
axuntados están,
e na nativa costa
os escuita fungar:
parecelle que soan
intrépido compás,
cuida que do combate
murmuran o sinal,
en escadrón formados,
cal xente de Breogán,
en falanxe de ferro ben tecida
que se apresta a lutar.

ESCURO ENIGMA EU SON

-Sinxela rapaceta,
non me teñas temor,
non son un vagamundo,
non son ningún ladrón.
Xeroglífico ousado
do limo soñador
vou e, ignoto a min mesmo,
escuro enigma eu son.
se quizais estou tolo,
estou tolo de amor;
por eso as boas xentes,
p'ronde vagante vou,
ó ver meu abandono
din con admiración:
«Parece un pino leixado do vento,
parece botado do mar de Niñóns»

ALI XAZ O QUE FORA
NOUTRO TEMPO CANTOR DO EIDO NOSO

Cando xazan do cisne
os febrentos despozos,
sobre do verde da ribeira escura,
e xa non se ouza o canto harmonioso,

dádelle sepultura
no promontorio aquel, areoso e vougo,
onde o Anllóns, o seu nativo río,
(que el máis amou de todos),
da peregrinación antiga súa
e do longo traballo acha repouso.

Que diga o mariñeiro,
rudo fillo do Osmo,
ó entrar pola Barra
volvendo o escuro rostro:
«Alí xa o que fora
noutro tempo cantor do eido noso».

Documentación: Xosé María Varela Martínez, Xosé Manuel Varela Varela. **Menhires:** Anxo Cousillas. **Deseño:** Tresdovintetres. **Impresión:** Imprenta Provincial A Coruña. **Fotografías:** Xosé Manuel Casal, Real Academia Galega, Adrián Varela, Xosé Manuel Varela Varela. **Agradecementos:** Concello de Ponteceso, Veciños do Couto, Xaime Valdes, Rodeira, Real Academia Galega, Xosé Manuel Casal e Carlos Cambón.